

6. <http://www.iclg.ru>

7. Кулікова О. Ризики корпоративного управління: підходи до оцінки з позиції міноритарного акціонера // Акціонерне товариство: питання корпоративного управління – 2005. – №14.

8. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» <http://zakon.rada.gov.ua>

9. www.kstil.com.ua/files/UAIIB_Shareholder%20Rights%20Survey.rtf

10. <http://www.ssmc.gov.ua>

П.І. ЗОРИНЕЦЬ,
пошукувач, КНУБіА

Економічна стійкість та фінансова безпека підприємства в умовах нестабільності ринку

У статті розкрито сутність та особливості економічної стійкості та процесу управління фінансовою безпекою підприємства в умовах нестабільності ринку.

Ключові слова: підприємство, економічна стійкість підприємства, фінансова безпека підприємства, ринок.

В статті раскрыта сущность и особенности экономической стойкости и процесса управления финансовой безопасностью предприятия в условиях нестабильности рынка.

Ключевые слова: предприятие, экономическая стойкость предприятия, финансовая безопасность предприятия, рынок.

In the article essence and features of economic firmness and process of management of enterprise financial safety is exposed in the conditions of instability of market.

Keywords: enterprise, economic firmness of enterprise, financial safety of enterprise, market.

Постановка проблеми. Особливістю функціонування підприємств у сучасних умовах є їхня постійна залежність від усіх суб'єктів сукупності загальної інфраструктури. Підприємство у процесі виробничо-господарської діяльності постійно вступає в прямі і непрямі взаємини із постачальниками сировини (матеріалів), що комплектують вироби, споживачами готової продукції і конкурентами. Останні виходячи з мети будь-якого підприємства – створити свого споживача, прагнуть зміцнити своє становище на ринку, послабляючи тим самим положення конкурентів. Підприємства всіх сфер виробництва, і зокрема й сфери будівництва, як і раніше, в основному лишаяться наодинці зі своїми проблемами. Природно, що в таких умовах їхню діяльність неможливо захистити від небажаних потрясінь. Тому виникають проблеми захищеності діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатності швидко усунути різні загрози, які негативно позначаються на його діяльності. Вирішення даних питань являє собою економічну безпеку підприємства, що включає в себе си-

стему заходів із забезпечення конкурентоспроможності та економічної стабільності (стійкість підприємства) [13, с. 48]. Крім того, важливим аспектом економічної стійкості підприємства є його фінансова безпека. Загрозою економічній безпеці підприємства є, по-перше, сама ринкова економіка, побудована на конкуренції, по-друге, український ринок перебуває у стадії становлення, а тому багато механізмів є не відрегульованими. По-третє, недостатньо розроблені норми правового захисту інтересів підприємців. Таким чином, актуальним завданням, що має вирішувати будь-яке підприємство, є оцінювання ризиків і прогнозування свого стану з урахуванням властивих йому функцій, вжиття заходів захисту від впливу різних внутрішніх і зовнішніх факторів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Серед науковців, у працях яких розкриваються різні аспекти проблеми економічної стійкості підприємства, слід відзначити зарубіжних економістів, таких як К. Клавні, М. Гехт, Т. Пузор, Л. Brentало, Е. Давид та інші. Істотний внесок у розробку питань управління економічною стійкістю зробили І.Б. Загайтов, П.Д. Половкін, К.В. Павлов, В.П. Панагушин, Д.С. Молякова та інші. У свою чергу, проблемою фінансової безпеки в Україні і за кордоном займалися О.І. Барановський, В.В. Бурцев, О.Ф. Новикова, Є.А. Олейников, Г.А. Пастернак-Таранушенко та інші. На вирішення окремих аспектів забезпечення фінансової безпеки на рівні господарюючих суб'єктів звертали увагу такі українські і зарубіжні дослідники, як О.В. Ареф'єва, І.О. Бланк, А.Е. Воронкова, С.М. Ілляшенко, Г.В. Задорожний та інші.

Метою даної статті є розкриття сутності та особливостей економічної стійкості підприємства, а також аналіз і визначення характерних ознак процесу управління фінансовою безпекою підприємства в умовах нестабільності ринку.

Виклад основного матеріалу. Науковий напрям, що вивчає економічну стійкість будівельних об'єктів, нараховує лише кілька десятиліть. Вивчення питань прояву сутності стійкості складних систем, у тому числі економічної стійкості підприємств, свідчить про відсутність на сьогодні єдиної загальноприйнятої думки з визначення даної категорії. Так,

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Уперше термін «економічна стійкість» виник у зв'язку з розглядом проблеми обмеженості ресурсів, що стала наслідком глобальних енергетичних криз 1973 і 1979 років. За час свого існування цей напрям економічної думки перетворився в окрему дисципліну, так званий *ecosestate* (екосестейт) (*economic security of state*), що означає – економічна стійкість держави.

Економічну стійкість визначають як забезпечення рентабельної виробничо-комерційної діяльності підприємства за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством, стійкого фінансового стану за рахунок поліпшення структури активів, а також стабільного розвитку потужності підприємства і соціального розвитку колективу при самофінансуванні в умовах зовнішнього середовища, що динамічно розвивається [11]. Економічної стійкості підприємства загалом можна досягти за умови економічної стійкості її структурних елементів (територій, галузей, підприємств). У сучасній економічній літературі нарівні з поняттям економічної стійкості використовують поняття організаційно-економічної і фінансово-економічної стійкості. Отже, щоб сформулювати поняття «економічна стійкість підприємства», варто дати аналіз його складових.

Система управління (підприємства) має забезпечити прийнятну ефективність у межах можливих відхилень, що можна охарактеризувати як стан рівноваги або стійкості. Стан рівноваги варто розуміти як незмінність деяких показників системи, наприклад: обсягу поставок, прибутку і припустимі відхилення від їхніх заданих рівнів [14, с. 159].

Економічна рівновага – стан економічної системи ринку, що характеризується наявністю збалансованості, врівноваженості двох факторів (наприклад: витрати і дохід, попит і пропозиція). Рівновага може бути нестійкою – короткочасною і стійкою – тривалою [7, с. 51].

Під станом стійкості розуміється здатність економічної системи, що піддалася несприятливому відхиленню за межі її припустимого значення, повернутися у стан рівноваги за рахунок власних ресурсів, позики, перепрофілювання виробництва тощо [14, с. 160].

Керуючий орган (організаційна структура управління) забезпечує втримання в межах припустимих значень і часових інтервалів відхилення від заданих параметрів системи.

Стійкість організаційної системи управління – це здатність утримувати об'єкт управління в рівновазі, передбаченої правилами функціонування.

Під економічними ресурсами розуміються всі природні, людські і вироблені людиною, які використовуються для продукування товарів і послуг [9, с. 35].

Таким чином, поняття економічної стійкості підприємства можна сформулювати як рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, що забезпечує стабільну прибутковість і прийнятні умови для розширеного відтворення стійкого економічного зростання в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів.

Фактори впливу на економічну стійкість підприємства поділяють на дві групи: не залежні від діяльності підприємства, тобто зовнішні (екзогенні) фактори, і залежні від діяльності підприємства – внутрішні (ендогенні) фактори. До першої групи відносять загальноекономічні (спад обсягу національного доходу, зростання інфляції, уповільнення платіжного обороту, нестабільність податкової системи, нестабільність регулюючого законодавства, зниження рівня реальних доходів населення, зростання безробіття); ринкові (зниження емоції внутрішнього ринку, посилення монополізму на ринку, істотне зниження попиту, зростання пропозиції товарів – субститутів, зниження активності фондового ринку, нестабільність валютного ринку) та інші фактори, такі, як політична нестабільність, негативні демографічні тенденції, стихійні лиха, погіршення криміногенної ситуації тощо.

До другої групи відносять операційні (неефективний маркетинг, неефективна структура поточних витрат, низький рівень використання основних засобів, високий розмір страхових і сезонних запасів, недостатньо диверсифікований асортимент продукції, неефективний виробничий менеджмент), інвестиційні (неефективний фондовий портфель, висока тривалість будівельно-монтажних робіт, істотна перевитрата інвестиційних ресурсів, недосягнення запланованих обсягів прибутку по реалізованих реальних проектах, неефективний інвестиційний менеджмент) та фінансові фактори (неефективна фінансова стратегія, неефективна структура активів, надмірна частка позикового капіталу, висока частка короткострокових джерел залучення позикового капіталу, зростання дебіторської заборгованості, висока вартість капіталу, перевищення припустимих рівнів фінансових ризиків, неефективний фінансовий менеджмент) [6, с. 495].

На сьогодні також використовується поняття «конкурентна перевага фірми» [16, с. 44], що розуміється як стійке фінансове становище фірми, при якому потреби у фінансових ресурсах для поточного і, особливо, стратегічного, перспективного розвитку задовольняються повністю і, головним чином, за рахунок власних коштів. З урахуванням етапів життєвого циклу конкурентної переваги фірми [17, с. 390] факторами сприятливого банкрутства підприємства є, наприклад, на етапі зародження: неправильне визначення місії і виробничого профілю фірми, низькі підприємницькі здатності, низька кваліфікація управлінського персоналу, неадекватний маркетинг, висока частка позикового капіталу, низька кваліфікація виконавців, неадекватність трансакційних витрат; на етапі прискорення зростання: висока частка позикового капіталу, неадекватність трансакційних витрат; на етапі уповільнення зростання: висока міра омертвляння оборотного капіталу, втрата гнучкості в керуванні, неадекватний маркетинг, неадекватність трансакційних витрат; на етапі зрілості: висока міра омертвляння оборотного капіталу, старіння управлінського персоналу і втрата гнучкості, старіння основного капіталу, неадекватний маркетинг, неадекватність трансакційних витрат; на етапі спаду: старіння основного капіталу, висока частка по-

зикового капіталу, неадекватний маркетинг, неадекватність трансакційних витрат.

Виходячи з розглянутих факторів, що сприяють банкрутству підприємства (і порушують, у свою чергу, внутрішню збалансованість підприємства), надалі слід виокремити фактори, що найбільше впливають на економічну стійкість підприємства. При вирішенні цього завдання потрібно враховувати життєвий цикл і галузеву приналежність підприємства. Таким чином, з огляду на головні фактори можна скласти перелік показників і розробити метод оцінювання економічної стійкості підприємства.

Важливим напрямом ефективного функціонування підприємства є його фінансова безпека. Всі управлінські рішення у сфері забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз найтіснішим чином взаємозалежні і здійснюють прямий або опосередкований вплив на результати його фінансової діяльності.

Головна мета економічної безпеки підприємства – забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому. Важливою складовою економічної безпеки підприємства є фінансова безпека. Управління фінансовою безпекою підприємства слід здійснювати у двох режимах:

- 1) в умовах стабільного функціонування підприємства;
- 2) в умовах нестабільного функціонування підприємства.

Управління фінансовою безпекою в умовах стабільного функціонування підприємства містять у собі такі складові: а) формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень; б) аналіз стану фінансової безпеки підприємства; в) розробка системи планування фінансової безпеки підприємства; г) створення системи внутрішнього контролю фінансової безпеки підприємства.

В умовах нестабільного функціонування стратегія управління фінансово-економічною безпекою підприємства має включати діагностику кризових ситуацій; розподіл об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів; розробку переліку заходів із запобігання загрозам економічної безпеки; оцінювання ефективності планованих заходів з погляду нейтралізації негативних впливів; оцінювання вартості пропонованих заходів для усунення загроз економічній безпеці.

Основним змістом процесу антикризового фінансового управління підприємством є підготовка, прийняття і реалізація управлінських рішень, спрямованих на попередження фінансових криз, їх подолання і мінімізацію негативних наслідків. Особливістю такого управління є те, що в силу кризових умов прийняття управлінських рішень часто здійснюється в ситуації зниження керованості підприємством. Для здійснення антикризового фінансового управління на підприємстві необхідно створювати спеціальну групу висококваліфікованих менеджерів з особливими повноваженнями.

Процес антикризового фінансового управління пропонується будувати за такими основними етапами:

1. Здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування фінансової кризи.

На сьогодні є безліч методик, що оцінюють фінансовий стан підприємства з метою виявлення загроз банкрутства. Така проблема, як прогнозування банкрутства, виникла в передових капіталістичних країнах після Другої світової війни у зв'язку із збільшенням збанкрутілих підприємств. Спроба створення універсальної методики, що підійшла б до різних сфер економіки, видається сумнівною в силу того, що підприємства працюють у різних умовах господарювання.

1.1. Вибір індикаторів кризового розвитку підприємства.

Для діагностики кризових ситуацій підприємства потрібен постійний моніторинг факторів, що викликають зовнішні і внутрішні загрози економічній безпеці. З цією метою в ході стратегічного планування на стадії аналізу сформованого стану і прогнозу розвитку необхідно визначити найбільш імовірні в майбутньому загрози економічній безпеці, характер і спрямованість їхньої дії. Діагностика виробляється з використанням ряду показників. Вся система показників фінансової безпеки ранжується за значущістю на кілька рівнів. До першого рівня можуть бути віднесені такі індикатори фінансової спроможності господарюючих суб'єктів: ефективність управління (рентабельність діяльності), платоспроможність і фінансова стійкість (ліквідність), ділова активність (оборотність коштів), ефективність використання майна (ринкова стійкість), інвестиційна привабливість. Потім формується система пріоритетів другого рівня, показники якого конкретизують індикатори першого рівня. При формуванні системи пріоритетів необхідно враховувати, що вони можуть мати різний характер для окремих напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємства, для різних аспектів розвитку фінансової діяльності і для окремих типів центрів відповідальності.

Досвід свідчить, що процвітаючими в діловому світі є ті фірми, які в змозі швидше за всіх збирати, обробляти, аналізувати інформацію і на основі цього приймати рішення. Ці фірми повною мірою використовують сучасні інформаційні технології. Все більша кількість керівників розуміють, що ефективною автоматизованою системою є комплексна система, що охоплює всі взаємозалежні в бізнесі процеси. Аналіз наявних літературних джерел свідчить, що для характеристики, оцінювання, контролю і управління фінансовою безпекою підприємств абсолютна більшість авторів ґрунтуються на досить великому арсеналі використовуваних у фінансовому аналізі економічних показників. Істотна їхня частка була розроблена й уточнювалася в робочому порядку у зв'язку з реалізацією законів про банкрутство. Деякі автори вносять доповнення, уточнення і виправлення, пов'язані з розробкою нормативів і критеріїв порівняння за наявними показниками. Однак слід зазначити, що подібні критерії мають найчастіше певні середньостатистичні значення, які використовувати до якогось-небудь конкретного підприємства не можна через багату індивідуальних якісних і кількісних особливостей такого підприємства. Використовувати ж для оцінювання всі наявні по-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

казники також недоцільно. На даному етапі треба більш чітко ранжувати наявні показники за групами з позиції їхньої важливості для оцінювання фінансової безпеки.

Першим обмеженням відбору показників є використання не абсолютних, а відносних показників, що відповідають правилам порівняння. Іноді їх називають індикаторами. Вони мають загальні правила побудови і логіки, але при конкретному використанні мають відповідати реальним особливостям досліджуваного об'єкта, а також бути зручними для діагностики й аналізу фінансової безпеки підприємства.

У сьогоdnішніх умовах господарювання для більшості підприємств характерна «реактивна» форма управління діяльністю, тобто прийняття управлінських рішень як реакція на поточні проблеми. Така форма управління породжує ряд протиріч між інтересами підприємства і фіскальними інтересами держави, рентабельністю власного капіталу і рентабельністю фінансових ринків. Одним із завдань реформування підприємства є перехід до управління фінансово-господарською діяльністю на основі аналізу економічного стану з урахуванням стратегічних цілей діяльності.

1.2. Визначення розмірів відхилень фактичних значень показників від передбачених (нормативних, планових). Разом із тим для виявлення загроз економічній безпеці підприємства недостатній моніторинг зміни зазначених вище індикаторів за роками за звітний або прогнозований період або в порівнянні з аналогічними підприємствами. Такий моніторинг не дає чіткої відповіді наскільки кризовою є ситуація, який рівень загрози підприємства. Висновки бувають у термінах «краще», «гірше». Необхідне порівняння фактичних і прогнозних даних з нормативними значеннями, що чітко визначають параметри кризової ситуації.

Перелік граничних значень економічної безпеки має бути значно вужчим, ніж перелік показників, застосовуваних для моніторингу факторів, що викликають загрози виникнення кризових ситуацій у роботі підприємства. Цей перелік має бути необхідним і достатнім, щоб відобразити головні сфери діяльності підприємства, виявляти найбільш серйозні загрози економічній безпеці. Цей перелік граничних значень економічної безпеки та їхніх кількісних параметрів може мати розходження залежно від галузевої приналежності підприємства. Для кожного підприємства має бути визначений свій набір граничних значень.

1.3. Аналіз виявлених відхилень, причин, що їх викликали, а також можливий вплив таких відхилень на кінцеві результати фінансової діяльності.

У процесі аналізу констатується «нормальний», «передкризовий» або «кризовий» фінансовий стан підприємства. Під час такого аналізу в цілому по підприємству використовуються відповідні розділи контрольних звітів виконавців. Управлінці повинні брати до уваги ризик та інші фактори, які спричиняють вибір того чи іншого управлінського рішення.

2. Визначення переліку заходів із запобігання загрозам економічній безпеці.

2.1. Оцінювання потенційних можливостей підприємства з подолання загрози фінансової кризи (антикризова фінансова стратегія підприємства) із здійсненням аналізу: 1) ефективності системи діагностики симптомів кризового фінансового розвитку підприємства; 2) внутрішнього потенціалу підприємства з подолання кризових фінансових ситуацій; 3) можливостей зовнішньої фінансової підтримки підприємства в процесі його виходу із кризових фінансових ситуацій.

2.2. Розробка переліку заходів, спрямованих на нейтралізацію загрози фінансової кризи. Залежно від результатів оцінювання диференціюються напрями дій і можливий період протікання фінансової кризи підприємства. Комплекс заходів має бути спрямований на запобігання фінансовій кризі або на пом'якшення умов її майбутнього протікання, якщо в силу активного впливу факторів зовнішнього фінансового середовища запобігти фінансовій кризі неможливо. Комплексний план заходів для запобігання загрозам фінансової безпеки містить такі основні розділи: перелік антикризових заходів; обсяг фінансових ресурсів, виділених для їхньої реалізації; терміни реалізації окремих антикризових заходів; очікувані результати фінансової стабілізації.

Основними заходами, спрямованими на нейтралізацію загрози фінансової кризи, є: страхування фінансових ризиків підприємства; реалізація зайвих або невикористовуваних активів підприємства; вжиття заходів із стягнення дебіторської заборгованості; скорочення обсягу фінансових операцій на найбільш ризикованих напрямках фінансової діяльності підприємства; економія інвестиційних ресурсів за рахунок призупинення реалізації окремих реальних інвестиційних проектів; економія поточних витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства; оцінювання завантаження виробничих потужностей; консервація вартісних природоохоронних заходів; передання об'єктів не виробничої сфери на баланс органів міської влади і скорочення витрат на їх утримання тощо.

2.3. Оцінювання ефективності запланованих заходів з погляду нейтралізації негативних впливів. Вибір заходів має бути спрямований на поетапне вирішення таких завдань, як: усунення неплатоспроможності, щоб попередити виникнення процедури банкрутства; відновлення фінансової стійкості, що дозволить усунути загрозу поновлення фінансової кризи не лише в короткому, а й у більш тривалому проміжку часу; забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

3. Реалізація комплексної програми виведення підприємства з фінансової кризи.

Останнім часом з'явилися тенденції, що негативно впливають на економічну безпеку підприємств: поглинання підприємств, насильницьке банкрутство, застосування силових структур при вирішенні корпоративних конфліктів, дестабілізація системи управління підприємствами, що переслідує мету захоплення контролю над підприємствами, то-

що. Початок поглинання підприємств в Україні відноситься до середини 90-х років XX століття, коли великі банки використовували поглинання підприємств різних галузей економіки з метою їхнього перепродажу. Водночас практикувалося й насильницьке банкрутство підприємств, що триває й понині. Особливо малий бізнес стає для рейдерів основною мішенню, оскільки невеликі компанії не мають ресурсів, достатніх для захисту своїх інтересів.

Нерідко ефективно функціонуюче підприємство піддається процедурі банкрутства, зовнішньому керуванню, що може закінчитися зміною власника. Тому слід на законодавчому рівні прийняти закон із врегулювання корпоративних суперечок. Часто великі підприємства позбуваються своїх нерентабельних підрозділів, продаючи їх дрібним підприємцям або знаходячи необхідних партнерів серед господарюючих суб'єктів та укладаючи з ними довгострокові договори про співпрацю на взаємовигідній основі.

Висновки

Для створення стійкої конкурентної переваги ресурси підприємства мають відповідати певним вимогам, а саме: якості, під якою розуміється здатність окремого ресурсу підприємства або їх сукупності відповідати умовам внутрішнього середовища підприємства з метою найбільш ефективного його використання; стійкості до зовнішніх загроз, яка розглядається як здатність окремого ресурсу підприємства або їх сукупності запобігати загрозам, які виникають у зовнішньому середовищі. Формування системи внутрішніх чинників має ґрунтуватися на функціональному, структурному та інформаційному описі підприємств як відкритої соціально-економічної системи.

Головною умовою розвитку підприємства в ринкових умовах, на інноваційних засадах є належний рівень фінансового забезпечення, критерієм якого виступає фінансова безпека підприємств. Виконання цієї умови дозволить їм ефективно функціонувати, запобігаючи банкрутства. Сутність економічної безпеки підприємства полягає у такому стані його економічної системи, який можна характеризувати збалансованістю і стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечувати на основі власних економічних інтересів свій сталий та ефективний розвиток.

Література

1. Айвазян З. Антикризисное управление: принятие решений на краю пропасти / З. Айвазян, В. Кириченко // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – №4. – С. 25–29.
2. Аникин Б.А. Высший менеджмент для руководителя. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 136 с.
3. Антикризисное управление / Под ред. Короткова Э.М. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 113 с.
4. Антикризисный менеджмент / Под ред. проф. Грязновой А.Г. – М.: Изд-во «ЭКМОС», 2002. – 368 с.
5. Араф'єва О.В. Стратегічне забезпечення життєвого циклу підприємства / О.В. Араф'єва, О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №3 (81). – С. 46–49.
6. Бланк І.А. Финансовый менеджмент: учеб. курс / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.
7. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М., 1999. – 272 с.
8. Булеев И.П. Антикризисное управление предприятием / Булеев И.П., Брюховецкая Н.Е.; НАН Украины; Институт экономики промышленности. – Донецк, 1999. – 178 с.
9. Грузинов В.П. Экономика предприятия: учеб. пос. – 2-е изд., доп. / Грузинов В.П., Грибов В.Д. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 208 с.
10. Дергачева В.В. Логистические условия обеспечения экономической устойчивости электроэнергетики / Дергачева В.В., Недин И.В., Сенько И.В. – [Электр. ресурс]. – Способ доступа: <http://www.electro.nizny.ru/papers/2/00209.htm>. – Загол. с экрана.
11. Зеткина О.В. Об управлении устойчивостью предприятия / О.В. Зеткина. – [Электр. ресурс]. – Способ доступа: <http://www.conif.boom.ru/third/section3.htm>. – Загол. с экрана.
12. Зуб А. Стратегии роста Goe Vadis / А. Зуб // Менеджмент и менеджер. – 2008. – №11–12. – С. 15–27.
13. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика предприятия. – 2001. – №4. – С. 16–20.
14. Севастьянов А.В. Оценка экономической устойчивости предприятия / А.В. Севастьянов. – [Электр. ресурс]. – Способ доступа: <http://www.mte.ru/w6.nsf>. – Загол. с экрана.
15. Справочник кризисного управляющего / Под ред. проф. Уткина Э.А. – М.: Изд-во ЭКМОС, 2000. – 432 с.
16. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под общ. ред. Градова А.П. – СПб., 1996. – 510 с.
17. Экономическая стратегия фирмы: учеб. пос. / Под ред. Градова А.П. – СПб., 1995. – 411 с.

Н.М. ВРУБЕЛЬ,
аспірантка, Європейський університет

Виробничий потенціал підприємства та його складові

У статті проаналізовано визначення терміну «потенціал». Розкрито взаємозв'язок між виробничим потенціалом підприємства і потужністю. Розглянуто складові частини виробничого потенціалу підприємств.

ціалом підприємства і потужністю. Розглянуто складові частини виробничого потенціалу підприємств.